

שליח נובל אבודברט:

לא חשבת, בטרם צאתי לסיבוב זה בארצות ערב, שאצטרך להביע דעתי בפומבי על פיתרון היראמה הנוראה של פלשתינה. ודאי, הייתה לי עמדה רגילה אותה לעתים קרובות באוני דיפלומטים ערביים בשיחות פרטיות. תבעתי, שיבחרו סוף־סוף בין מו"מ לבין מלחמה, ושיפסיקו להתחמק מזה ומזו, תוך כדי בריחה אל נאומים משלי־הבים. ראיתי שיש קלות־דעת — אם לא לומר דימאגוגיה — בכך שמבטיחים בקביעות לפליטים הפלשתינאים שיבה קרובה אל ארצם, בלי לעשות בה משך 17 שנה דבר של ממש, כפי שהסכימו לשיבה זו יתגברו.

אחרי מבקש הרכחה, שלא היה בכוחי לגרום תקרית? הנה מיד אמצעי־אנה לך. בטרם צאתי לקאהיר ערכת, כידוע לך, ביקור אצל ידידי הטוב הר מארשאל טיטו. שעה שניגשנו לנסח את ההודעה המשותפת הרגילה, הסכמנו בינינו לגנות את הדיכוי הקולוניאלי, הרוח עדיין בעולם. ברשימה שהוכנה על־ידי המיניסטרים שלנו הופיעה אנגולה, מוזמביק, גינאה הקרויה פורטוגלית וכ'.

לא מצאנו ברשימה זו את פלשתינה. וכונסיאמי עמדנו על כך שהיא תופיע בה. היוגוסלאבים, לא שוכנעו מנימו־קיניו.

כדי להדגיש היטב, שהקולוניאליזם היה לנגד עינינו, לפחות מבחינה עקרונית, בפלשתינה כמקומות אחרים, דרשתי שבמקום הרשימה המפרשת את הארצות שבשלטון קולוניאלי (רשימה) שלא הייתה כוללת את ישראל הייתה מעוררת רושם, שאנו משלימים עם יש־אל כמו שהיא כעת עובדה, יבוא פסוק בגנות כל צורות הקולוניאליזם בכל מקום שהוא קיים, אבל בלי להזכיר במפורש שום ארץ. זוהי הוכחה, שבעיני עקרון אנו עקבים לא פחות מאחרים...

יש למוצא הסדר בשלבים

זנו, כי רוצים אנו בשלוש? נידמה, דבר זה אמרנו פעמים אין ספור — ואולי אף יותר מדי.

● סגן ראש הממשלה אבא אבן, בברקס:

הכרזתנו המתוננת של הנשיא בורג'ה, בדבר קיומה של ישראל, מוכיחה את קורהחשבה של הערבים מתפתח. כאשר אישיות כמו הנשיא בורג'ה גיבה מודה, כי מלחמה עם ישראל אינה מציאותית, יש סיבה לשמוח. הצהרות אלו מוכיחות על שינויים בעמדה ה' ערבית כלפי ישראל, התואמים את שאר פתה של ישראל מאז ומתמיד לקיים יחסים טובים עם שכנותיה.

...עד כמה שהדבר נוגע לתשלום פיצויים לפליטים הערבים, אפשר לש' קול שאלה זה. אשר להחזרת הפליטים לישראל, כפי שאננם הציעה ישראל ל' פני 16 שנה, הרי שהמבצע השנתה מ' אז... ועל כן עלולה מטרדת להיות, עם שובם לישראל, החרבת המדינה.

עוד כמה שהדבר נוגע לתשלום פיצויים לפליטים הערבים, אפשר לש' קול שאלה זה. אשר להחזרת הפליטים לישראל, כפי שאננם הציעה ישראל ל' פני 16 שנה, הרי שהמבצע השנתה מ' אז... ועל כן עלולה מטרדת להיות, עם שובם לישראל, החרבת המדינה.

עוד כמה שהדבר נוגע לתשלום פיצויים לפליטים הערבים, אפשר לש' קול שאלה זה. אשר להחזרת הפליטים לישראל, כפי שאננם הציעה ישראל ל' פני 16 שנה, הרי שהמבצע השנתה מ' אז... ועל כן עלולה מטרדת להיות, עם שובם לישראל, החרבת המדינה.

● 16.4.66 — שרת החוץ, בראיון עם כתב מעריב רפאל בשן:

שאלה: בציבור נשמעה לאחרונה דעה, כי ישראל לא הגיבה כראוי על הצהרות בורג'ה; יש הטוענים, כי תגובת ישראל ה' תה פושרת, שגרתית וחסרת העוה. מה דעתך?

גולדה מאיר (בפליאה): באמת אני שואלת את החברים שאומרים זאת: מה אתם רוצים שנעשה? מה עוד להצי' היר ולא הצהרנו? אמרתי פעם, ופעמיים, ושלוש, בארץ ובחו"ל, דברים טובים ויפים על בורג'ה; אמרתי כי הוא מנהיג דגול, ויש צליל מרענן לדבריו; אמרתי כי הוא גילה אומץ רב, ושאינו מקוה שמנהיגים ערביים ילכו בעקבו' תו. מה עוד להגיד? אז יש חברים הטוענים, כי צריך לדרגן פנישה, לש' לוח לבורג'ה שליחים; (בלגלוג) אז מה הם חושבים? נניח אפילו, שאם נח' לניט לשוזה, אני אקום ואגיד: פנית לפלוגי שיעט, הוא חזר ודיווח כדו' צריך גם קצת הניו!

שאלה: מה הניע לדעתך את בורג'ה להצהיר מה שהצהיר?

גולדה מאיר: דעתי היא כבר זמן, שיותר משמדינות ערב הכירו בנאצר כדובר שלהם, אימצו לעצמם קורהחשבה זה מדינות לא־ערביות בעולם. אף פעם לא חשבת, שהערבים במוזרח התיכון ובשמחה לכל האוונטורות של נאצר, אם מישהו יערוך סקר, הוא יגלה בלי צל של ספק, כי מאז עלייתו לשלטון, לא הייתה שנה אחת בה לא הסתכסך נאצר עם מדינה ערבית כלשהי (בהס' עמה) לא הייתה אף שנת שקט אחת בתחום זה! המסקנה: לא מדינת ישראל היא יסוד איהשקט במוזרח התיכון! נאצר ידע תמיד לנצל את הקלף ה' פלשתינאי, כדי להטיג את מגמת־היסוד שלו: השתלטות על שאר מדינות ערב. כשצריך, הוא מטיל את קלף פלשתינ' על השולחן, ואז כולם מרימים ידיים ומפחדים לפצות פה.

אבל יש נקודה, שבה כל דיקטאטור נכשל. נאצר הביא על עצמו עכשיו כשלון חמור בפרשת גרמניה! ברור לשאר מדינות ערב, כמו שגם ברור

צות נגד כל התקפה מצד ישראל ונגד כל התקפה על ישראל.

בקהיר אמרתי לבסוף, שיום אחד אפרסם ברבים את הצעותי, אולם בתנאי שלא יסחו מיד קללות על ראשי, שלא יתיחסו אלי כאל בוגד באומה וכדומה. הכל הסכימו. עוד הפעם: ייתכן שהיו בינינו הבדלי תפיסה; לא היו חילוקי־דעות חמורים.

עובתי את קע"ם כדי ללכת לערב הסעודית ואחר־כך לירדן, שם, ביריחו, ביקרתי במחנות הפליטים. ראיתי מחנה בליתור. דבר זה העמיק עוד יותר את כאב ההכרה באחיות ערבי נטלו על עצמם כשבבע־עשרה השנים ה' אחרונות. פליטים אלה גיוונים בעת ו' בעונה אחת מתקוות־היוזת ומשנאה עק' רה. אני מרגיש עצמי רע בשנאה. לא רק מפני שאני בוחל ברגש זה, אלא גם מפני שאצל הערבים הוא מונע כל פעולה מודעת. זה אליבי לחוסר־פעולה. צועקים, מקללים, מגדפים, מאררים ואחרי כל אלה יש הרגשה של השתח' ררות, של חובה שמילאו, של מצפון שקט. כל זה נובע מתסביך של נחיתות: מגוימים בהערכת היריב.

במיקרה של פלשתינה מובילה שינאה זו לעירוב התחומים בין אנטי־ציונות ואנטישמיות. מה שמוליך, בייחוד בקרב ההמונים, קנאות שתהיה מסוכנת בבוא היום שיהא צורך לשאת ולתת.

מאז פרץ העניין הגרמני... עד שיום אחד מצאו את עצמם כל שרי־החוץ הערביים בפני עובדה קיימת: יש לנתק את היחסים עם בון; מי שלא יעשה זאת הוא בוגד באומה הערבית. היה זה דיקטאט, כפייה. לא קיבלתי זאת; מעולם לא קיבלתי זאת. האחדות הער' בית עדיין לא הוגשמה, לעזאזל! האחדות היא מישאלה, תשוקה גדולה, כולנו נוטים אליה. מובן, אבל בתנאי שההב' דלים יוכרו, שהריבונות תישמר ושלא יאצו.

ברגע זה מוכר ביצירת קהילה ער' בית. אבל אנו לא בחרנו במנהיג. כיום מכירים במנהיגים רבים, ובכך, אמרתי: לא! יצאתי משתיקתי והכרזתי בפומבי, שגרמניה הפדראלית לא תמות, אם ננתק את קשרינו עמה. הנשיא נאצר ענה לי בדרך לא־ישירה בנאומו כי מנצורה: ייתכן, אמר, שהריפובליקה ה' פדראלית לא הייתה מתה, אילו ניתקנו קשרינו אתה; אבל האחדות הערבית היא שתמות, אם נתפלג בכעיה זו.

במלים אחרות, האחדות הערבית תהיה תלויה בתמיכה הבלתי־מסוייגת שממ' שלות ערב יגישו לקע"ם בעניינים, ש' עליהם לא נועצו בהם. זוהי תפיסה שאיננה שלי.

מכל מקום, כדי לחזור לעניין של ישראל, אני סבור שהגיע הזמן לומר בפומבי מה שהכל, בחוגי המנהיגים של המיזרח התיכון, חושבים. זה יועיל לקביעת עמדה מצפונית, שסימניה מת' רבים. ייתכן שתבוא הפשרה, ייתכן שישתחררו מן השיתוק. ייתכן שהער' בים ינקטו סוף סוף עמדה בהירה ואסטרטגיה אופנטיבית...

צריך שהעניין יזוה, שתהייה הצעות, הצעות־נגד, פעולה בין־לאומית. יש לי צור מצב שיכפה הערכות חדשות. אני טוען, שאין להכריז שרוצים לזרוק את היהודים לים, אם א־אפשר לעשות זאת. ואם לא יאמרו זאת עוד, יכול הדבר לסייע במציאת דרך לקיום־יחודי. ככלות הכול, אילו היו הצרפתים של אלג'יריה נשארים במקום, בהתאם ל' זכות שהעניק להם הסכם־אדיאן, ייתכן שהיה נוצר בלב המאגרב מצב מקורי. ברגע זה העיקר הוא להשיג פיצוי יים בשביל הפליטים ולמצוא דרך ש' המלצות אוי"ם תקיימנה. כיצד יגיעו לכך? האם ייתכן הסדר לאחר שבשבע עשרה שנים התרגלו הישראלים, ל' צערנו, שהיה להם דגל, ממשלה ו' אומה? איני יודע להשיב. אין זה בלתי אפשרי. מה שחשוב היום הוא — לנקוט פעולה דיפלומטית ברורה. אם היא לא תצלח, הרי בהתאם להתחיי' בוית הבין־לאומיות, בתמיכת ידידנו, ביושר עמדותינו וקודם־כל באמצעות האירגון המלוכד של הפלשתינאים — אנו חייבים לתכנן דרך פעולה אחרת.

לנו, כי לא הנשק שסיפקה גרמניה ה' מערבית לישראל, הוא שהביא אותו ל' הזמן את אולברייט. (בהריפות) לא זאת הסיבה; נאצר עשה מה שנראה לו כנחוץ למצרים, בלי להתייעץ עם שאר מדינות ערב, ומיד הרים את הדגל הרגיל (מרימה קולה) פלשתינ' נו, והנה יש כאלה שאינם מוכנים עוד להשתעבד לנאצר!

„אי־אפשר לרוץ אותם לים!“

שאלה: האם את מסכימה לסב' רה, כי בורג'ה בעצם מסכן את חייו בהצהרות אלה?

גולדה מאיר (מציחה לעצמה סיגריה נוספת): זה לא מוכרח להיות כך. אני יודעת על מנהיגים ערביים רבים, ש' התחרו ביניהם — מי עדיין אותנו יותר, וגם הייחס לא היו מבוססים כלל! האם מישהו משליטי סוריה, שהתחלפו ו' נרצחו במשך השנים, אחד אותנו? ו' קאסם, אוהב ישראל היה? (בסיפוק) אבל שים לב, איך העם הטוניסי' תומך בבורג'ה! זה דבר מעניין מאד!

שאלה: איך היית מסכמת את העניין?

שרת החוץ (שוקלת כל מלה): אין ספק, שיש בעצם הצהרותיו של בורג'ה חיוב רב, במיוחד יש בזה לקח לעמים ערביים שנאצר חוזר נגד מנהיגיהם ב' ארצותיהם, בתוך עמם; יש חשיבות רבה בעובדה שאדם כמו בורג'ה קם ומצהיר דברים כאלה, ושהעם שלו — תומך בו. (בהתעוררות) זה עשוי ל' עודד!

שאלה: גבירתי, יש לי שאלה העשויה להיראות אולי תיאר רטית בתנאים הנוכחיים: האם היית מזמינה את חביב בורג'ה רשמית לביקור בישראל?

גולדה מאיר (אחרי מחשבה מעמיקה): אם ירצה לבוא — נקדם אותו בברכה.